

SKRATKY V SLOVENČINE A BULHARČINE

Skratky sa v rozličných sférach jazykovej komunikácie používajú najmä v úsilí o ekonomizáciu jazykového prejavu. Skratky sú však príznačné predovšetkým pre písané jazykové prejavy administratívneho, publicistického a odborného štýlu. Táto oblasť jazykovej komunikácie je veľmi zložitá. Práve pre túto skutočnosť je dôležité aj pre prekladateľov a tlmočníkov, aby sa v tomto zložitom systéme dokázali orientovať. Na vysvetlenie síce slúžia slovníky skratiek, ale tých je, žiaľ, iba nepatrné množstvo. Práve táto skutočnosť nás podnietila k vypracovaniu našej práce. Keďže sa doposiaľ nikto nevenoval komparácii skratiek v bulharčine a slovenčine, veríme, že našim príspevkom pomôžeme pri práci nielen prekladateľom a tlmočníkom.

V staršej i súčasnej jazykovednej literatúre nie sú jednotné názory na chápanie a vymedzenie skratiek a značiek. Matej Považaj (Kultúra slova, 18, 1984, 7, str. 227) definuje skratky ako „ustálené slovné jednotky, ktoré vznikli skrátením jedného slova alebo slovného spojenia tak, že sa zo slova uvádza prvé písmeno (prvá hláska), resp. prvé písmená (hlásky) alebo zo slovného spojenia začiatočné písmená (hlásky) jednotlivých častí spojenia“. Napr. *atď.* – *a tak ďalej* (*и т.н. – и така нататък*), *č.* – *číslo* (*ч. – число*), *slov.* – *slovenský* (*словаиш. – словаишки*), *bulh.* – *bulharský* (*бълг. – български*). Výnimočne aj prvé a posledné písmeno (prvá a posledná hláska) slova, napr. *dr.* – *doktor* (*д-р – доктор*), resp. aj prvé a iné písmeno, prípadne iné písmená (hlásky), napr. *tzv.* – *takzvaný* (*т. нар. – така наречен*). Skratkami rozumieme aj útvary, ktoré vznikli zo začiatočných písmen (hlások) latinských združených pomenovaní, napr. *PhDr.* – *philosophiae doctor* = *doktor filozofie* (*д.ф.н. – доктор на философските науки*). Vedeckým titulom nebudeme v našej práci venovať pozornosť preto, lebo náš výskum sa orientuje predovšetkým na textové skratky. Nezaradili sme ich ani do prílohy s názvom *Krátky bulharsko-slovenský slovník skratiek*, kvôli veľkým rozdielom v udeľovaní akade-

mických titulov v Bulharsku a na Slovensku. Za skratkami v bulharčine a slovenčine sa takmer bez výnimky píše bodka.

Za značky sa pokladajú ustálené dohovoréné symboly, ktoré sa skladajú z jedného alebo niekoľkých písmen, resp. hlások, číslic a pod. a ich kombinácií, ktoré slúžia na označenie rozličných hodnôt alebo aj vecí, napr. *m* – meter (*м* – метър), *l* – liter (*л* – литър), *cm*² – štvorcový centimeter (*квадратен сантиметър*). Za značkami sa bodka nepíše.

Hoci to z uvedených príkladov možno nevyplýva, rozdiely v skratkách porovnávaných jazykov existujú nielen pri akademických tituloch (porov. slovníkovú prílohu).

Textové skratky sa čoraz viac stávajú súčasťou takmer každého písaného jazykového prejavu. Taktiež sú veľmi dôležitou zložkou rôznych jazykovedných príručiek a slovníkov, napr. *Synonymický slovník slovenčiny*, *Pravidlá slovenského pravopisu*, *Slovník cudzích slov*, rôznych prekladových slovníkov a i. Pri našej práci sme (najmä pri zostavovaní slovníčka skratiek) tiež využívali spomínané príručky, hoci len sporadicky. Naším hlavným zdrojom informácií bol bulharský slovník skratiek s názvom *Речник на съкращенията в българския език* (*Л. Крумова – М. Чоролеева, 1983, 183 s.*). Vzhľadom na to, že tento slovník vznikol pred takmer dvadsiatimi rokmi, nemohli sme zachytiť najnovšie skratky, ktoré nielen v bulharčine neustále vznikajú. Pri hľadaní slovenských ekvivalentov bol naším hlavným prameňom *Svet skratiek a značiek* (*A. Tušer, 1996, 197 s.*). Slovník skratiek A. Tušera nám pri našej práci veľmi nepomohol, pretože je zameraný predovšetkým na latinské skratky a skratky rôznych inštitúcií, a iba v malej miere zachytáva slovenské textové skratky.

Hľadanie slovenských ekvivalentov bulharských skratiek bolo v niektorých prípadoch problematické. Bulharčina je jazyk, ktorý má omnoho väčšiu tendenciu skracovať slová ako slovenčina. Pri hlbšej analýze danej problematiky možno konštatovať, že tento jazyk disponuje oveľa väčším množstvom skratiek ako slovenský jazyk a niektoré dokonca v slovenskom jazyku ani neexistujú. Taktiež skratka v bulharskom jazyku nemusí mať vždy iba jeden význam. Niekedy ich má dva, tri, ba dokonca aj štyri. Právý význam skratky v takomto prípade možno určiť iba z kontextu písaného jazykového prejavu. A v takýchto situáciach môže napomôcť aj naša jazyková príloha.

Krátky bulharsko-slovenský slovník skratiek má takúto štruktúru:

1. bulharská skratka
2. plné znenie bulharskej skratky, v niektorých prípadoch sú uvedené dva až tri významy

3. slovenský ekvivalent bulharskej skratky (ak v slovenčine daná skratka neexistuje, ekvivalent neuvádzame)
4. plné znenie slovenskej skratky (pri neexistujúcej bulharskej skratke v slovenčine uvádzame doslovný preklad plného znenia skratky v bulharsčine).

Naším hlavným cieľom je, aby sme nielen prostredníctvom práce, ale najmä slovníka, ktorý je jej jadrom, doplnili biele miesto v mozaike skúmania špecifických javov v systéme dvoch geneticky príbuzných jazykov. Dúfame, že týmto príspevkom aspoň trochu uľahčíme náročnú prácu súčasným, ale aj budúcim prekladateľom a tlmočníkom z bulharského jazyka do slovenčiny. Rovnako potrebný môže byť aj pre bulharských prekladateľov, ktorí sa venujú slovenskému prekladu.

авт.	автор	–	autor
adv.	адвокатски	adv., advok.	advokátsky
adm.	административен, адмирал	adm.	administratívny
азб.	азбучен	–	azbučný
акад.	академик, академичен	akad.	akademik, akademický
англ.	английски	angl.	anglicky
анон.	анонимен	–	anonymný
анот.	анотация	anot.	anotácia
арт.	артикул, артист	art.	artikel
арх.	археологически	archeol.	archeologický
ас.	асистент	as.	asistent
астр.	астрономически	astr.	astronomický
б.	бивш	бýv.	bývalý
б.а.	без автора	–	bez autora
б.а.	бележка на автора	pozn. autora	poznámka autora
балк.	балкански	balk.	balkánsky
б.г.	без годишнина	–	bez výročia, bez jubilea
б.д.	без дата	–	bez dátumu
безпл.	безплатен	bezpl.	bezplatný
бел.ред. (б.р.)	бележка на редактора	red. pozn.	redakčná poznámka
библ.	библиография, библиотека	bibl.	bibliografia
биогр.	биографичен	biogr.	biografický
биол.	биология	biol.	biológia
б-ка	банка	–	banka
б-ка	библиотека	–	knižnica
б.м.	без място	–	bez miesta
б.м.	бележка моя	moja pozn.	moja poznámka
б. пр.	бележка на преводача	pozn. prekl.	poznámka prekládateľa
бр.	брой	–	počet

букв.	буквално	dosl.	doslovne
бълг.	български	bulh.	bulharsky
вж.	виж, вижте	p.	pozri
виз.	византийски	byz., byzant.	byzantský
в-к	вестник	–	noviny
вкл.	включително	vr.	vrátane
в.м.	вместо	–	namiesto
воен.	военен	voj.	vojenský
в т.ч.	в това число	–	v tomto čísle
вулг.	вулгарно	vulg.	vulgárne
г-н	господин	p.	pán
ген.	генерал	gen.	generál
геогр.	географски	geogr.	geografický
геом.	геометрически	geom.	geometrický
герм.	германски	nem.	nemecky
г-жа	госпожа	p.	pani
гл.	главен	hl.	hlavný
гл.	глава (на книга)	kap.	kapitola
гл.	глагол	–	sloveso
год.	година	r.	rok
гр.	град	–	mesto
гр.	градус	st.	stupeň
гр.	граматически	gram.	gramatický
гр.	група	skup.	skupina
грц.	гръцки	gréc.	grécky
г-ца	госпожица	sl.	slečna
д.	ден	–	deň
д.	души	–	ľudia
д.	дължина	–	dĺžka
дем.	демокрация	dem.	demokracia
диал.	диалектно	nár.	nárečovo
дипл.	дипломатически	dipl.	diplomatický
дир.	директор	–	riaditeľ
дис.	дисертация	–	dizertácia
дн.	днес	dn.	dnes
док.	документ	dok.	dokument
дол.	долар	USD	dolár
доп.	допълнение	dopl.	doplnenie
д-р	доктор	Dr.; dr.	doktor
евр.	европейски	európ.	európsky
егип.	египетски	egyp.	egyptský
ед.	единица	j.	jednotka
ез.	езеро	j., jaz.	jazero

ез.	език	jaz., j.	язык
екв.	еквивалент	ekv.	ekvivalent
екз.	экземпляр	—	exemplár, výťahok
ел.	електрически	el.	elektrický
енерг.	енергетичен	energ.	energetický
енцикл.	енциклопедичен	encykl.	encyklopedický
ет.	етаж	posch.	poschodie
ж.	жени, женски	ž.	ženy, ženské
ж.	жители	obyv.	obyvatelia
жарг.	жаргонен	žarg.	žargónový
загл.	заглавие	нáz.	názov
зап.	западен	záp.	západný
и др.	и други	a i.	a iné
и др.п.	и други подобни	—	a iné podobné
изд.	издание	vyd.	vydanie
изд-во	издателство	—	vydavateľstvo
изкл.	изключение	—	výnimka
изр.	изречение	—	veta
изт.	източен	vých.	východný
ил.	иллюстрация	ilustr.	ilustrácia
инд.	индекс	—	index
инж.	инженер	Ing.	inžinier
ин-т	институт	—	inštitút
и пр.	и прочее	—	a tak
ист.	исторически	hist.	historický
ит.	италиански	tal.	talian sky
и т.н.	и така нататък	atď.	a tak ďalej
кат.	катедра	kat.	katedra
кв.	квартал	—	štvrť (časť mesta)
кг	килограм	kg	kilogram
кл.	клас	tr.	trieda
км	километър	km	kilometer
кн.	книга	—	knih a
коэф.	коэффициент	koef.	koeficient
кр.	крони	—	koruny (peniaze)
к-ра	култура	kult.	kultúra
к-т	комитет	výb.	výbor
култ.	културен	kult.	kultúrny
л.	лице	os.	osoba
лаб.	лабораторен, лаборатория	lab.	laboratórny, laboratórium
лат.	латински	lat.	latinsky
лит.	литература	lit.	literatúra

л.п.	личен паспорт	—	pas
м.	месец, минута	m.	mesiac, minúta
маг.	магазин	obch.	obchod
м-б	машаб	—	mierka
м-во	министерство	—	ministerstvo
м.г.	миналата година	m.r.	minulý rok
мед.	медицина, медицински	med.	medicína, medicínsky
мет.	метал	—	kov
мех.	механика	mech.	mechanika
мин.	минимален, минута	min.	minimálny, minúta
мит.	митология	mytol.	mytológia
мн.ч.	множествено число	mn.č.	množné číslo
м-р	министър	—	minister
м-ство	министерство	—	ministerstvo
напр.	например	napr.	napríklad
нар.	народен	nár.	národný
нареч.	наречие	nár.	nárečie
нас.	население	obyv.	obyvateľstvo
н.в.	нашият век	n. l.	náš letopočet
н.е.	новата ера	—	nový vek (doba, čas)
неизв.	неизвестен	—	neznámy
нем.	немски	nem.	nemecky
несв.	несвършен	nedok.	nedokonavý
н-к	началник	ved.	vedúci
нов.	нова дума или значение	—	nové slovo alebo význam
н.с.	нова серия	—	nová séria
н.ст.	нов стил	—	nový štýl
об.	обем	—	objem
обл.	област	obl.	oblasť
обр.	образно	obr.	obrazne
орг.	организация	org.	organizácia
отг.ред.	отговорен редактор	zodp. red.	zodpovedný redaktor
отриц.	отрицателен	neg.	negatívny
пад.	падеж	p.	pád
пед.	педагогика	ped.	pedagogika
период.	периодичен	period.	periodický
полит.	политика	polit.	politika
пор.н.	пореден номер	porad. č.	poradové číslo
послов.	пословица	prísl.	príslovie
поясн.	пояснение	vysv.	vysvetlenie
прабълг.	прабългарски	prabulh.	prabulharský
прев.	превод	prekl.	preklad
предг.	предговор	—	predhovor

предл.	предлог	predl.	predložka
прибл.	приблизително	pribl.	približne
прил.	приложение	—	príloha
прич.	причастие	—	príčasť
пр.н.е.	преди новата ера	p. n. l.	pred našim letopočtom
продълж.	продължение	покр.	pokračovanie
противоп.	противоположно	—	opačne, protikladne
проф.	професор	prof.	profesor
псевд.	псевдоним	—	pseudonym
публ.	публикация	publ.	publikácia
р.	род	r.	rod
разг.	разговорно	hovor.	hovorovo
ред.	редактор	red.	redaktor
ред.	редакция	red.	redakcia
рез.	резюме	—	resumé
рел.	религия	náb.	náboženstvo
респ.	респективно	resp.	respektíve
реф.	реферат	ref.	referát
р-л	ръководител	ved.	vedúci
род.	роден	rod.	rodený
руг.	ругателно	hrub.	hrubo (hrubý výraz)
рус.	руски	rus.	rusky
сб.	сборник	zb.	zborník
с.г.	същата година	t. r.	toho roku
сер.	серия	s.	séria
сл.н.е.	след новата ера	—	po novom veku
словаш.	словашки	slov.	slovensky
ст.	старши	st.	starší
стр.	страница	str.	strana
съкр.	съкращение	skr.	skratka
т.	том	zv.	zväzok
т.	точка	—	bodka
табл.	таблица	tab.	tabuľka
т.г.	тази година	t. r.	tento rok
т.е.	тоест	t. j.	to jest
тел.	телефон	tel.	telefón
темп.	температура	t.	teplota
т. нар.	така наречен	tzv.	takzvaný
удар.	ударение	—	dôraz, prízvuk
ул.	улица	ul.	ulica
ун-т	университет	univ.	univerzita
у-ще	училище	šk.	škola
фиг.	фигура	fig.	figúra

филол.	филология	filol.	filológia
филол.	философия	filozof.	filozofia
фолкл.	фолклор	folkl.	folklor
фон.	фонетика	fon.	fonetika
фр.	френски	franc.	francúzsky
ф-т	факултет	fak.	fakulta
хърв.	хърватски	chorv.	chorvátsky
ц.сб.	цитираният сборник	cit. zb.	citovaný zborník
ц.ст.	цитираната статия	cit. čl.	citovaný článok
ч.	час	č.	čas
ч.	част	–	časť
ч.	число	č.	číslo
чл.	член	čl.	člen